

Asia: VN/4845/2020

Lausuntopyyntö asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän raportista

Lausunnonantajan lausunto

Mitä seuraavista työryhmän tarkastelemista vaihtoehdoista kannatatte?

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa. Työryhmän tehtävänä oli valmistella asumisneuvonnan lakisääteistämistä koskevat ehdotukset huomioiden lakisääteistämisen asuntopoliittiset ja muut mahdolliset tavoitteet. Työryhmä tarkasteli asumisneuvonnan nykytilaa ja järjestämistapoja, sekä hahmotteli erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja asumisneuvonnan kehittämiseksi ja lakisääteistämiseksi.

Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

Raportissa on käsitelty monipuolisesti asumisneuvonnan kehittämiseen liittyviä näkökulmia sekä vaihtoehtoisia keinoja neuvonnan toteuttamiseen. Työryhmän raportissa korostetaan asumisneuvonnan saatavuuden parantamista sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyä. Tämä on kannatettava tavoite. Perustuslain 19 §:n 4 momentin mukaisesti julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

Raportin perusteella vaikuttaa siltä, että nykyisin yllä mainittua perustuslaissa säädettyä velvoitetta toteutetaan pääsääntöisesti, joskaan ei ainoastaan, sosiaalihuollon yhteydessä annettavalla tuella sekä ARAn koordinoimana. Asumisneuvonnan sisältöä ei ole tarkemmin tai yksiselitteisesti määritelty, eikä siitä ole säädetty lainsäädännössä. Näin ollen ei ole tarkkaa rajausta siitä, mikä kaikki lasketaan asumisneuvonnaksi. (s. 5) Selvityksen johtopäätös on, että asumisneuvontaa ei ole kaikissa kunnissa tai kaikilla alueilla. Niissä kunnissa, joissa asumisneuvontaa on, koetaan rahoituspuolelta olevan epävarmalla pohjalla tai asumisneuvojen määrä ainakin osittain liian vähäiseksi suhteessa

tarpeeseen. Lisäksi jatkuva hallinnollisen toimintaympäristön muutos luo vaikeuksia asumisneuvonnalle. Haasteet liittyvät myös epäselvään rooliin palvelujärjestelmän osana. (s. 15)

Asumisneuvontaa antaa nykyisin hajanainen joukko toimijoita. Herää kysymys, olisiko tehtävää ainakin joiltakin osin pidettävä julkisena hallintotehtävänä. Julkisella hallintotehtävällä viitataan verraten laajaan hallinnollisten tehtävien joukkoon, johon kuuluu esimerkiksi lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä (HE 1/1998 vp). Tällaisina julkisina hallintotehtävinä on perustuslakivaliokunnan käytännössä pidetty esimerkiksi lakisääteistä adoptiivneuvontaa (PeVL 15/2011 vp). Raportissa todetaan, että ”Asumisneuvonnasta on [--] tarkoituksenmukaista säännellä lain tasolla sellaisessa tilanteessa, jossa asumisneuvonta halutaan sisällyttää osaksi viranomaisten lakisääteisiä tehtäviä ja jossa halutaan säätää kuntia tai muita tahoja velvoittavista normeista.” (s. 20) Tällaisen tehtävän hoitamiseen sovellettaisiin siis hallinnon yleislakeja ja tehtävää hoidettaisiin virkavastuulla. Toisaalta samalla raportin sivulla todetaan, että asumisneuvonta ei ole itsessään viranomaistoimintaa, ja lisäksi pidetään tärkeänä järjestöjen toimimista myös jatkossa lakisääteisten asumisneuvontapalveluiden rinnalla ja tukena (s. 31).

Oikeusministeriö toteaa toiminnan lakisääteistämisen edellyttävän sitä, että hallintotehtävästä käytetyt käsitteet ja sisällöt on määritelty (näin myös raportin s. 17) ja että tehtävän luonnetta arvioidaan. Kyse ei ole ainoastaan keskustelun helpottamisesta, vaan jos tietyillä toimijoilla on jatkossa lakisääteinen velvollisuus jonkin tehtävän hoitamiseen, tehtävän sisällöstä samoin kuin vastuullisesta, toimivaltaisesta tahosta tätä tehtävää hoitamaan on oltava säännökset laissa (s. 20). Tähän sääntelytarpeeseen ei oikeusministeriön näkemyksen mukaan vaikuta se, hoitaako tehtävää julkinen vai yksityinen taho. Sääntelyltä on edellytettävä täsmällisyyttä asian perusoikeuskytkentöjen vuoksi (ks. esim. PeVL 20/2004 vp). Näin myös siksi, että asiakkaalle on selvää, mistä ja mitä lakisääteistä palvelua ja neuvontaa hän saa. Oikeusministeriö toteaa selvyiden vuoksi, että julkisen hallintotehtävän, tässä tapauksessa mahdollisesti lakisääteisen asumisneuvonnan järjestämisen, siirtämisen mahdollistaminen muulle kuin viranomaiselle edellyttää lisäksi valtiosääntöistä arviointia myös muiden oikeudellisten kriteerien kuin sääntelytason kannalta (tällaista arviointia on tehty esimerkiksi talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain esitöissä, ks. HE 102/2017 vp).

Raportissa todetaan, että asumisneuvonnan tarve vaihtelee alueittain. Oikeusministeriö toteaa, että lakisääteisen neuvonnan tarjoamista ja saavutettavuutta on arvioitava paitsi tarpeiden myös asiakkaiden yhdenvertaisuuden kannalta. Lakisääteistä palvelua ja neuvontaa tulisi lähtökohtaisesti olla tarjolla kaikille sitä tarvitseville, eikä vain esimerkiksi tietyn järjestön kohdeasiakkaille taikka tietyn kaupungin asukkaille. Näin ollen palvelun kohderyhmä on myös määriteltävä yhdenvertaisesti ja muitakin hyvän hallinnon periaatteita noudattaen. Julkisen palvelun tarjoaminen on varmistettava niin alueellisesti kuin kielellisestikin yhdenvertaisesti.

Tiedonsaantioikeudet edellyttänevät jatkovalmistelussa valtiosääntöoikeudellista arviointia riippumatta siitä, mikä taho olisi vastuullinen lakisääteistä neuvontaa antamaan. Kuten raportissa todetaan, asumisneuvonnassa käsitellään henkilötietoja ja siihen voi liittyä myös arkaluonteisten

henkilötietojen käsittelyä. Jatkovalmistelussa on arvioitava tiedonluovutus- ja tiedonsaantioikeuksien tarpeita ja perustetta tietojen käsittelylle (ks. esim. suostumuksesta tietojen käsittelyn perusteena tai suojatoimena PeVL 4/2021 vp). Raportissa on käsitelty myös näitä teemoja (s. 10).

Raportissa pohditaan yhtenä vaihtoehtona myös kokeilulakien mahdollisuutta. Tältä osin oikeusministeriö suosittelee kokeilulakien valmistelun tueksi laadittua opasta: <http://kokeiluohje.finlex.fi/ohje/>.

Suurpää Johanna
OM

Tarkka Anna-Stiina
OM